

Kaikin aistein

Lattiakuvat

St Mårtensin päiväkodin
uskontokasvatuksessa

Mirikka Meyer
Opinnäytetyö, kevät 2013
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön
suuntautumisvaihtoehto
Sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Meyer, Mirkka. Kaikin aistein. Lattiakuvat St Mårtensin päiväkodin uskontokasvatuksessa. Kevät 2013, 47 s., 6 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Kristillisen lapsi- ja nuorisotyön suuntautumisvaihtoehto, sosionomi (AMK) + kirkon nuorisotyönohjaajan virkakelpoisuus + lastentarhanopettajan kelpoisuus.

Tämän opinnäytetyön aiheena ovat Lattiakuvat kristillisen kasvatuksen menetelmänä. Lattiakuvat ovat käytännön uskonnonpedagogiikkaa ja niiden käytössä keskeistä on kokonaisvaltainen oppiminen sekä kaikkien aistien käyttö. Lattiakuvamenetelmän tavoitteena on saattaa osallistujat ja Raamatun kertomukset vuoropuheluun toistensa kanssa ja tuoda kokemuksellisuutta sekä osallistavaa yhteisöllisyyttä kristillisten teemojen käsittelyyn.

Opinnäytetyöni on luonteeltaan toiminnallinen kehittämishanke. Suunnittelin ja toteutin työelämätahoni Maarianhaminan seurakunnan päiväkodin käyttöön materiaalipaketin, joka koostui kahteen lattiakuvaan tarvittavista materiaaleista sekä ohjeistuksista tuokioiden pitoon. Lattiakuvamenetelmä oli heille vieras ja siihen haluttiin tutustua. Tavoitteenani oli monipuolistaa päiväkodin uskontokasvatusmenetelmiä tutustuttamalla päiväkodin henkilökunta lattiakuvamenetelmään.

Paneuduin työssäni lattiakuvamenetelmän ideaan, periaatteisiin ja käytännön sovellusmahdollisuuksiin, kristilliseen kasvatukseen sekä lasten kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen. Toteutin lattiakuvatuokiot harjoitteluni yhteydessä keväällä 2012, minkä jälkeen keräsin palautteet sekä lapsilta että aikuisilta. Lattiakuvat osoittautuivat toimivaksi uskontokasvatusmenetelmäksi, joka otettiin päiväkodissa heti käyttöön.

Asiasanat: Lattiakuvat, kristillinen kasvatus, lapsen kasvu ja kehitys, aistit, osallisuus

ABSTRACT

Meyer, Mirkka. Floor Pictures in St Mårtens kindergarten. 47 p., 6 appendices. Language: Finnish and Swedish. Kauniainen, Spring 2013.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Christian Youth Work. Degree: Bachelor of Social Services.

The topic of this thesis is using floor pictures as a Christian education method. Essential to the method is the use of all the senses and participation. I planned and carried out a material package to the use of a day-care centre in Mariehamn. The material package consisted of the materials, as well as guidelines for two floor pictures: Creation and Friendship. The floor pictures method was not familiar in the kindergarten and the staff wanted to know more about it. My goal was to familiarize them with the method and to inspire them to use it.

In my work I concentrated on the floor pictures method, Christian education, as well as the growth and development of children. I carried out the floor picture sessions I had planned in the spring of 2012, after which I collected feedback from both children and adults. Floor pictures turned out to be a functional Religion Education method which was immediately put into practice in the kindergarten.

Keywords: floor pictures, Christian education, development of children, the senses, participation

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
ABSTRACT	3
1 SUKELLUS LATTIAKUVIEN KIEHTOVAAN MAAILMAAN	6
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TYÖYHTEISÖ	7
4 LATTIAKUVAMENETELMÄ	9
4.1 Lattiakuvamenetelmän historiaa ja määrittelyä	9
4.2 Peruseriaatteet	9
4.3 Menetelmät ja materiaalit	11
4.4 Työskentelyn vaiheet	12
4.5 Kokemuksia lattiakuvamenetelmän käytöstä	13
5 KRISTILLINEN KASVATUS JA USKONTOKASVATUS	14
5.1 Kristillinen kasvatus	14
5.2 Kirkon varhaiskasvatus	15
5.3 Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus	16
6 LASTEN KASVU, KEHITYS JA OPPIMINEN 3 - 7-VUOTIAANA	18
6.1 Kasvu ja kehitys	18
6.2 Oppimisvalmiudet	19
6.3 Leikin merkitys	20
6.4 Uskonnollinen kehitys	21
7 LATTIAKUVATUOKIOIDEN TOTEUTUS	23
7.1 Aiheiden valinta ja esivalmistelut	23
7.2 Käytännön toteutukset	24
7.3 Luomiskertomus-teema	25
7.4 Ystävyys-teema	27

8 PALAUTTEEN KERUU JA ANALYSOINTI	29
8.1 Palautteen keruutapa	29
8.2 Aikuisilta ja lapsilta saatu palaute	30
9 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS	32
10 POHDINTA	33
11 LÄHTEET	36
LIITTEET	39
LIITE 1: Skapelse golvbild (Luomis-teeman lattiakuva)	39
LIITE 2: Vänskap golvbild (Ystävyys-teeman lattiakuva)	41
LIITE 3: Bedömningsblankett om golvbildstunden för vuxna (Palautekyselylomake lattiakuvatuokioon osallistuneille aikuisille)	43
LIITE 4: Bedömningsblankett om golvbildstunden för barn (Palautekyselylomake lattiakuvatuokioon osallistuneille lapsille)	45
LIITE 5: Lasten piirustukset	46
LIITE 6: Lattiakuvien käyttäjän haastattelulomake	47

1 SUKELLUS LATTIAKUVIEN KIEHTOVAAN MAAILMAAN

Suomalainen yhteiskuntamme ja kirkko elävät suurten muutosten aikaa. Muutosten keskellä erityisesti lapset tarvitsevat pysyvyyttä, turvallisuutta ja muuttumattomia totuuksia, joiden varaan elämän voi rakentaa. Kristillisen kasvatuksen näkökulmasta Raamatun kertomukset ja opetukset ovat tällaisia ikuisia ja ajattomia, elämää kannattelevia tukipilareita. Opettajille on tarjolla monia hienoja ja havainnollistavia raamatunopetusvälineitä, metodeja ja menetelmiä. Raamatun kertomusten käsitteleminen yhdessä lasten kanssa osallistavin menetelmin on mielenkiintoista, avartavaa ja antoisaa. Yksi näistä Suomeen 2000-luvulla rantautuneista menetelmistä on Lattiakuvat.

Lattiakuvamenetelmä on monipuolinen ja kokonaisvaltainen, kaikkia aisteja hyödyntävä uskontokasvatusmenetelmä ja sitä voi käyttää monissa eri yhteyksissä erilaisten ryhmien kanssa. Lattiakuvatuokioita on jokaisen menetelmän käyttäjän helppo itse muokata, suunnitella ja toteuttaa, ja materiaali on yleensä helposti koottavissa. Menetelmä tarjoaa hienon työkalun sekä seurakunnille että yksittäisille ihmisille, jotka työssään kohtaavat erilaisia ryhmiä. Lattiakuvamenetelmä sopii mainiosti mitä erilaisimpiin hartaushetkiin, kokoontumisiin ja opetustuokioihin. Menetelmän avulla voi kertoa Raamatun kertomuksia tai käsitellä muita aiheita elävällä ja osallistavalla tavalla.

Työssäni kuvailen aluksi opinnäytetyöni lähtökohtia sekä työyhteisöä. Tämän jälkeen käsitelen lattiakuvamenetelmän teoriapohjaa, kristillistä kasvatusta sekä lasten kasvua ja kehitystä. Seuraavaksi kuvailen toteuttamieni tuokioiden suunnittelua ja toteutusta. Lopuksi analysoin saamaani palautetta pitämistäni tuokioista sekä pohdin opinnäytetyön tuloksia ja kuvailen prosessin kulkua. Liitteenä työssäni on tuotettu materiaali ruotsin kielellä, jota jokainen voi vapaasti käyttää soveltaen omiin tarpeisiinsa. Opinnäytetyöni tarjoaa konkreettisia välineitä lattiakuvatuokioiden suunnitteluun ja toteutukseen eri yhteyksissä kahden valmiin kertomuksen muodossa. Toivon, että työni saisi innostaa monia kokeilemaan ja käyttämään lattiakuvamenetelmää.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TYÖYHTEISÖ

Valitsin opinnäytetyöni aiheeksi Lattiakuvat, sillä innostuin opiskeluaikana kyseisestä menetelmästä ja halusin tutustua siihen paremmin. Kiinnostuin lattiakuvista niiden monipuolisuuden ja menetelmän kokonaisvaltaisuuden vuoksi. Nautin saadessani suunnitella ja toteuttaa erilaisia toimintatuokioita, joten toiminnallinen ja kehittämispainotteinen opinnäytetyö tuntui sopivan minulle. Erilaiset toiminnalliset menetelmät olivat jo tuttuja työelämätaholleni, mutta lattiakuvamenetelmää siellä ei vielä tunnettu. Uuden uskontokasvatusmenetelmän esittelyn myötä tavoitteeni oli Maarianhaminan seurakunnan päiväkodin raamatunopetustuokioiden monipuolistaminen ja kehittäminen.

Lattiakuvamenetelmää on alettu käyttää seurakunnissa ympäri Suomea ja lattiakuvakoulutusta järjestää Järvenpäässä sijaitseva Seurakuntaopisto. Menetelmästä on kirjoitettu muutama suomenkielinen teos nimeltä Lattiakuvat, Lattiakuvat 2 ja Lattiakuvat 3, jotka on toimittanut Aulikki Mäkinen. Lattiakuvamenetelmästä on kuitenkin vielä toistaiseksi olemassa kovin vähän suomenkielistä tutkimuksellista tietoa. En löytänyt yhtään aihetta käsittelevää tutkielmaa tai väitöskirjaa enkä myöskään toista opinnäytetyötä, joka olisi kertonut pelkästään lattiakuvamenetelmästä. Yleisesti toiminnallisia uskontokasvatusmenetelmiä käsitteleviä opinnäytetöitä löytyi sen sijaan useita. Näistä mainittakoon Kaarina Vähätalon (2012) uskontokasvatusmateriaalin sisältämä opinnäytetyö Uskontokasvatus osaksi Viherkodon päiväkodin arkea. Toinen toiminnallisia uskontokasvatusuokioita sisältävä opinnäytetyö on Laurilan, Sormusen ja Vuorian (2012) tekemä opinnäytetyö Pieni pala pyhää: Materiaali osallistavaan uskontokasvatukseen.

Työelämätahoni oli Ahvenanmaalla sijaitseva Maarianhaminan seurakunnan ylläpitämä St Mårtensin päiväkotikoti, joka toimii kristillisestä arvopohjasta käsin osana seurakunnan toimintaa. Päiväkodissa on yhteensä 15 hoitopaikkaa, joista seitsemän on kokopäiväisiä ja kahdeksan osapäiväisiä. Päiväkotikoti on suunnattu 3 - 7-vuotiaille lapsille. Päiväkodissa työskentelee lastentarhanopettajana päiväkodin johtaja sekä kaksi lastenhoitajaa, toinen kokoaikaisena ja toinen osa-aikaisena sekä keittäjä. (Kyrkofullmäktige 2009.)

Päiväkodin tehtävä on pitää huolta lapsista parhaalla mahdollisella tavalla ja näin tukea lapsen kasvua ja kehitystä ainutlaatuisena ja arvokkaana ihmisyyksilönä. Lapsen viihty-

minen päivähoitossa sekä itsensä hyväksytyksi ja rakastetuksi kokeminen ovat tavoitteista tärkeimpiä. Toiminnan tavoitteena on kristillisen arvopohjan ja tradition välittäminen sekä turvallisen jumalakuvan antaminen lapsille. Päiväkodin toiminta perustuu lakiin päivähoiton järjestämisestä, Maarianhaminan kaupungin laatimaan päiväkotien toimintasuunnitelmaan sekä seurakunnan yhteiseen arvopohjaan. (Kyrkofullmäktige 2009; Britt-Marie Sandvik de Müller, henkilökohtainen tiedonanto, 16.10.2011.)

4 LATTIAKUVAMENETELMÄ

4.1 Lattiakuvamenetelmän historiaa ja määrittelyä

Lattiakuvat ovat käytännön uskonnonpedagogiikkaa. Uskontokasvatusmenetelmän ovat kehittäneet müncheniläinen uskonnonpedagogiikan professori Franz Kettin ja katolinen sisar Esther Kaufmann. Lattiakuvamenetelmä sai alkunsa katolisen kirkon päiväkotien tarpeista 1970-luvulla ja sen kehittämisessä on ollut tärkeää lapsilta saatu suora ja epäsuora palaute. (Mäkinen 2007, 8.) Lattiakuvat ovat osallistava, yhteisöllinen ja kaikkia aisteja hyödyntävä uskontokasvatusmetodi (Mäkinen 2009, 16). Tarkoituksena on yhteisen työskentelyn kautta tuoda esiin Raamatun kertomuksen keskeinen sanoma ja saattaa osallistujien elämä ja Raamatun kertomukset vuoropuheluun toistensa kanssa (Mäkinen 2007, 10; Mäkinen 2011, 9). Menetelmän käytössä keskeistä on kokonaisvaltainen oppiminen. Viiden aistin pedagogiikka uskoo ihmisen kykyyn löytää vastauksia kokemalla ja itse tekemällä. (Mäkinen 2008, 339.)

Lattiakuvamenetelmä on rantautunut Suomeen vasta 2000-luvulla. Suomessa Lattiakuvat-metodiksi nimetty menetelmä on saanut vaikutteita hahmo-, Montessori- ja Waldorf-pedagogiikasta sekä syvyyspsykologisista suuntauksista, mutta se ei kuitenkaan nojaudu niihin. Lattiakuvamenetelmä perustuu kokonaisvaltaiseen kasvatusnäkemykseen, jonka taustalla on kristillinen Jumala- ja ihmiskuva. Ihminen nähdään ruumiillisena, sielullisena ja henkisenä kokonaisuutena. Menetelmän perusajatus on yksilön ja erilaisuuden arvostaminen. Menetelmän tarkoituksena on rohkaista lasta kasvamaan omaksi itsekseen. Tämä kasvu tapahtuu vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kasvaminen kohti oman itsensä löytämistä on oman itsensä ja muiden arvostamista Jumalan luomana ainutlaatuisena ihmisenä. (Mäkinen 2008, 340–341.)

4.2 Peruseriaatteet

Lattiakuvatuokioita ohjaavat periaatteet toimivat menetelmän pedagogisena perustana, ohjaten työskentelyn kulkua ja tavoitteita. Näitä ovat kokonaisvaltaisuus,

kokemuksellisuus, kokoontuminen, keskittäminen, katseleminen, osallisuus, toistaminen, samaistuminen, sisäistäminen ja ilmaisu sekä tulkitseminen. Lattiakuvien uskonnollisuus on elämänmakuista. Sen tulisi aina liittyä lapsen omaan arkeen ja kokemusmaailmaan. Yhteyden luominen itseen, toisiin ja Jumalaan on keskeistä, ja tavoitteena on, että lapsen kokemus itsestään kokonaisvaltaisena ja ainutlaatuisena olentona vahvistuu ja sisäistyy. (Mäkinen 2008, 342–346.)

Lattiakuvatuokiot alkavat yhteen tulemisella. Kokoontuminen mahdollistaa hiljentymisen ja keskittymisen käsillä olevaan hetkeen, omaan itseensä ja ympärillä olevaan ryhmään. Yhteyden syntyminen ryhmän jäsenten välillä edellyttää avointa ja turvallista ilmapiiriä. Keskittämisen periaatteen mukaisesti piirin keskelle muodostuu lattiakuvan rakentamisen myötä keskus, jonka ympärillä kaikki tekeminen ja oleminen tapahtuu. Keskus toimii ryhmän peilinä heijastaen ryhmän yhteistä kokemusmaailmaa. Katseleminen on menetelmän periaatteista erityisen tärkeä. Katseleminen tapahtuu kaikin aistein ja kokemuksellisin menetelmin. Katselemalla ja eläytymällä kohtaamme myös jotain itsessämme, sillä samaa mitä ulkopuolellemme tapahtuu, tapahtuu myös meissä itsessämme. (Mäkinen 2008, 342–346.)

Kokemisen kautta ihminen tulee osalliseksi ympäröivästä maailmasta. Toistaminen taas auttaa oppimaan ja mahdollistaa teeman monipuolisen käsittelyn. Todellisuuden kohtaaminen mahdollistuu symbolien välityksellä. Todellisuus on samaistumisen periaatteen mukaan läsnä ja edustettuna symboleissa, kehon eleissä ja ilmeissä sekä kuvitelmissa ja miellelyhtymissä. Yhteinen tekeminen, kuuleminen ja näkeminen voi saada lapsessa aikaan vahvoja elämyksiä, jolloin lapsi tulee kosketetuksi. Liikkeelle lähteneet tunteet ja ajatukset on saatava purkaa ilmaisun kautta, etteivät ne jäisi painamaan lapsen mieltä. Tulkitsemisen periaatteen mukaan kokiessaan maailmaa ihminen kokee myös itsensä. Näin maailma ja sen tapahtumat ovat portteja ihmiseen itseensä. (Mäkinen 2008, 342–346.)

Lattiakuvamenetelmän periaatteisiin kuuluu myös yhteisöllisyys, yksilöllisyys ja erilaisuuden arvostaminen sekä voimaannuttaminen ja arjen uskonnollisuus. Piiri ilmentää yhteisöllisyyttä ja muistuttaa siitä, että yksilö tarvitsee yhteisön kasvaakseen omaksi itsekseen. Yksilöllisyys taas on tilan antamista osallistujien löydöille ja ihmettelylle. Kaikkien työskentelyvaiheiden tulee perustua vapaaehtoisuuteen eikä ole

olemassa yhtä oikeaa tapaa ymmärtää kertomusta. Erilaisuuden arvostamisen periaatteen mukaisesti erilaisille ajatuksille ja tulkinnoille olisikin annettava tilaa ja kaikessa työskentelyssä tulee toteutua toisten kunnioitus. Jokaisen lattiakuvakertomuksen tulisi avata toivon näköaloja ja sisältää voimaannuttavia menetelmiä. Monet Raamatun kertomukset ovat selviytymiskertomuksia ja siten jo itsessään voimaannuttavia. (Mäkinen 2011, 9.) Työskentelyn tavoitteena on toimia sillan rakentajana osallistujien elämän ja uskon välille ja yksi tapa toteuttaa arjen uskonnollisuuden periaatetta on elämänmakuisten rukousten sisällyttäminen tuokioiden kulkuun. (Mäkinen 2009, 16–19.)

4.3 Metodit ja materiaalit

Toiminnallisuudessaan ja elämyksellisyydessään lattiakuvamenetelmä vangitsee osallistujien mielenkiinnon (Mäkinen 2008, 349). Lattiakuvatyöskentelyssä tehdään matka ulkoisesta maailmasta sisäiseen ja sitä kautta Jumalan maailmaan. Tavoitteena on osallistujille syntyvä kokemus siitä, että Jumala on läsnä omassa elämässä. Menetelmää voidaanakin käyttää soveltaen kaiken ikäisten parissa. (Mäkinen 2009, 16–19.)

Kuvallinen ilmaisu on lattiakuvissa keskeisessä roolissa. Äänet, laulu, musiikki ja tanssi elävöittävät ja syventävät kertomuksia (Mäkinen 2008, 348). Kun kehollinen ilmaisu liittyy sanallisiin ja kuvallisiin metodeihin tulee koko ihminen kosketetuksi. Ei ole oikeaa tai väärää tapaa käyttää lattiakuvia, vaan jokaisella on lupa käyttää ja soveltaa niitä oman ammattitaitonsa puitteissa. (Mäkinen 2007, 15.) Lattiakuvien tehtävänä on rakentaa siltaa ihmisen ja Jumalan maailman välille. Ohjaajalla on vastuu ryhmäprosessista ja tuokioiden johtamisesta, mutta samalla hänkin on vain yksi ryhmän jäsenistä kuulostelemassa, mitä kertomuksella on hänelle sanottavana juuri tänään. Ohjaajan esikuvalla, rauhallisuudella, arvostuksella ja innostuksella on vaikutusta koko ryhmän työskentelyyn. (Mäkinen 2009, 16, 18.)

Havainnollistaminen on oleellinen osa lattiakuvatyöskentelyä. Teemaa havainnollistetaan aina esineillä, jotka ovat joko todellisia, kuten kivet tai symbolisia, kuten vanusta muotoillut pilvet. Materiaalin jakamisessa lapsille on pidettävä huolta siitä, että sitä

riittää kaikille. Lattiakuvien materiaalin ei tarvitse olla kallista, mutta sen tulisi kuitenkin olla kestävä ja laadukasta. Jokaisella esineellä on oma arvonsa ja ohjaajan suhtautuminen ja tapa käsitellä materiaalia toimii osallistujille esimerkkinä. (Mäkinen 2007, 16–18.)

Keskeisen elementin muodostavat Jumalan läsnäoloa kuvastava kynttilä sekä eriväriset ja materiaaliltaan erilaiset kankaat. Väreihin liittyy oma merkityksensä ja olisi hyvä pitää mielessään väreihin ja esineisiin liittyvä symbolikieli. (Mäkinen 2007, 16–18.) Luonnonmateriaalit, kuten kivet, kävyt, oksat, simpukat ja höyhenet sopivat hyvin lattiakuvien materiaaliksi. Koristeluun sopivat hyvin myös kauniit koristekivet ja lasihelmet sekä narut ja nauhat. (Ahtiainen 2011, 223; Mäkinen 2007, 16–18.)

4.4 Työskentelyn vaiheet

Lattiakuvatyöskentely koostuu neljästä eri vaiheesta: johdanto, kohtaaminen, syventäminen ja tulkinta. Työskentely alkaa yhteen tulemisen jälkeen esimerkiksi laululla tai tanssilla, joka tuo ajatukset tähän hetkeen ja auttaa keskittymään työskentelyyn. Piirimuodostelmassa istuminen auttaa osallistujia näkemään toinen toisensa ja mahdollistaa kaikkien samanarvoisen osallistumisen tapahtumaan. Keskeistä on, että jokainen tulee nähdyksi ja kuulluksi (Mäkinen 2011, 10.) Käsiteltävän aiheen mukainen lattiakuva muodostuu piirin keskelle kerronnan edetessä. (Mäkinen 2007, 10.)

Lattiakuvan rakentaminen tapahtuu siten, että jokainen ryhmäläinen on mukana. Työskentelyyn liittyy sanallista, kehollista ja kuvallista ilmaisua, jotta se olisi mahdollisimman kokonaisvaltaista. Kaikessa työskentelyssä mielikuvitus saa kukkia ja rikastuttaa yhdessäoloa. Syventämisvaiheessa osallistujat työstävät näkemäänsä, kuulemaansa ja kokemaansa. Tuokion päätteeksi osallistujille annetaan mahdollisuus rauhassa tutkia keskelle syntynyttä kuvaa. Eri ilmaisukeinoja käyttämällä osallistujat saavat jakaa työskentelyn herättämät ajatukset ja tunteet toisten kanssa niin, ettei mikään jää painamaan mieltä. (Mäkinen 2007, 12, 21–22.)

4.5 Kokemuksia lattiakuvamenetelmän käytöstä

Kävin haastattelemassa Nastolan seurakunnan eläkkeelle siirtynyttä lapsityönohjaajaa, Pia Kulosta, jolla on kokemusta lattiakuvista. Pia innostui lattiakuvamenetelmästä Seurakuntaopiston pitämän koulutuspäivän myötä sekä lattiakuvakirjojen kautta. Pian koulutuksen jälkeen Nastolan seurakuntaan hankittiin omat lattiakuvakirjat ja Pia alkoi itse ommella ja työtovereiden kanssa koota materiaalia lattiakuvatuokioita varten. Pia on käyttänyt lattiakuvia kerhossa ja päiväkodissa. Tuokioiden pohjana hänellä on ollut valmiit kertomukset lattiakuvakirjoista. Itse hän on kuitenkin muokannut kertomuksia sekä luonut muutaman oman kertomuksen. (Pia Kulonen, henkilökohtainen tiedonanto, 31.3.2012.)

Pia pitää lattiakuvamenetelmää toimivana ja käyttökelpoisena sen havainnollisuuden vuoksi. Menetelmä mahdollistaa luovuuden käytön ja on innostava houkuttelevine materiaaleineen. Lattiakuvatuokiossa lapset saavat osallistua, jolloin he jaksavat usein hyvin keskittyä yhteiseen tekemiseen. Toistaminen auttaa lapsia oppimaan ja muistamaan teeman pääsanoman. Yksi lattiakuvatuokio kestää noin 20–30 minuuttia, jolloin teemaan ehtii paneutua riittävästi eri näkökulmista ja erilaisia osallistavia ja havainnollistavia keinoja hyödyntäen. Pia on käyttänyt tuokioiden pitämisessä usein samaa kaavaa, johon sisältyy lapsille tuttuja lauluja, rukousta sekä toistuvat aloitus- ja lopetustavat. Lattiakuvatuokioiden pitämistä varten Pia kehottaa valmistautumaan erityisen huolellisesti. Hyvän rungon suunnitteleminen ja pääasian löytäminen on tärkeää. (Pia Kulonen, henkilökohtainen tiedonanto, 31.3.2012.)

5 KRISTILLINEN KASVATUS JA USKONTOKASVATUS

5.1 Kristillinen kasvatus

Raamattu kuvaa kristillisen kasvatuksen tärkeyttä ja merkitystä muun muassa Psalmien kirjassa seuraavasti:

Mitä olemme kuulleet, minkä olemme saaneet tietää ja mitä isämme ovat meille kertoneet, sitä me emme heidän lapsiltansa salaa, vaan me kerromme tulevalle polvelle Herran ylistettävistä teoista, hänen voimastansa ja ihmeistänsä, jotka hän on tehnyt. Hän asetti todistuksen Jaakobiin, hän sääti Israeliin lain ja käski meidän isiemme julistaa ne lapsillensa, että jälkipolvi saisi ne tietää, saisivat tietää vastedes syntyvät lapset, ja nekin nousisivat ja kertoisivat niistä lapsillensa. Niin nämä panisivat uskalluksensa Jumalaan eivätkä unhottaisi Jumalan tekoja, vaan ottaisivat hänen käskyistänsä vaarin. Ja niin ei heistä tulisi, niinkuin heidän isistänsä, kapinoitseva ja niskoitteleva polvi, sukupolvi, jonka sydän ei pysynyt lujana ja jonka henki ei pysynyt uskollisena Jumalalle. Psalmi 78:3-8

Kristillisellä kasvatuksella tarkoitetaan kristilliseen uskoon kasvattavaa uskontokasvatusta (Seppälä 1988, 19). Kristillinen kasvatus perustuu Raamatusta nousevaan ihmiskäsitykseen (Räsänen 2008, 287). Se on kristillisiin arvoihin sitoutunutta toimintaa, jolla on tietoisia tavoitteita. Kristillisen kasvatuksen tavoitteena on tukea sekä uskoon kasvamista että siinä pysymistä. Kristillinen kasvatus toteutuu kasvattajan ja kasvavan välisessä pedagogisessa suhteessa ja pyrkii ihmisen kokonaisvaltaisen kasvun tukemiseen. Kristillinen kasvatus pitää sisällään sekä uskonnollisia että inhimillisiä elementtejä. Kasvattaja pyrkii ohjaamaan lapsia vastuullisiksi yhteiskunnan jäseniksi sekä tarjoaa heille mahdollisuuden kuulla Jumalan sanaa ja oppia kristillisiä tapoja. (Muhonen & Tirri 2008, 67, 69, 77.)

Kristillisellä kasvatuksella voidaan ajatella olevan kuusi ulottuvuutta. Nämä ulottuvuudet ovat opillinen, rituaalinen, kokemuksellinen, eettis-moraalinen, huolenpidollinen sekä pedagoginen. Opillinen, rituaalinen ja kokemuksellinen ovat kristillisen kasvatuksen hengellisiä ulottuvuuksia kun taas eettis-moraalinen, huolenpidollinen sekä pedago-

ginen ovat inhimillisiä ulottuvuuksia. Kristillisellä kasvatuksella voi olla koko elämää kantava merkitys ja sen avulla voi tukea lapsen perusturvallisuutta sekä turvallisen jumalasuhteen kehittymistä. Raamatun kertomukset muun muassa luomisesta, syntiinlankeemuksesta ja lunastuksesta ovat hyviä elämän peilejä. (Muhonen ym. 2008, 71, 77, 82.)

5.2 Kirkon varhaiskasvatus

Kirkon kasvatustoiminnalla tarkoitetaan kirkon tai seurakuntien antamaa uskontokasvatusta. Kirkon varhaiskasvatus taas viittaa seurakuntien alle kouluikäisten parissa tehtävään kasvatustyöhön (Seppälä 1988, 19, 115.) Kirkon kasvatustyön lähtökohtia ovat Raamatusta nousevat kaste- ja lähetyskäsky (Matt. 28: 18–20) sekä lasten evankeliumi (Mark. 10:13–16) (Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa 2004, 6; Lapsi on osallinen 2008, 11; Ojell 2009).

Kirkon lapsi- ja perhetyön juuret ovat pyhäkoulutyössä, joka on alkanut Suomessa jo 1780-luvulla (Ojell 2009). Suomen evankelis-luterilainen Pyhäkouluyhdistys perustettiin vuonna 1888 ja sen tehtäväksi määriteltiin pyhäkoulutoiminnan kehittäminen ja materiaalin tuottaminen pyhäkoulun tarpeisiin (Alopaesus-Karhunen & Wennermark 2004, 14). Päiväkerhotoiminta syntyi pyhäkoulutyön rinnalle 1940-luvun lopulla. 1960-luvulle tultaessa päiväkerhot yleistyivät ja lastenohjaajien koulutus alkoi (Ojell 2009). Seurakunnan lastenohjaajakoulutus liitettiin tutkintona yhteiskunnan koulutusjärjestelmään vuonna 1989 (Alopaesus-Karhunen & Wennermark 2004, 22). Vähitellen kirkon varhaiskasvatustyö on laajentunut monimuotoiseksi toiminnaksi, jonka pyrkimys on tukea lasten ja perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia ja olla perheiden tukena heidän kasvatustehtävässään. (Ojell 2009.)

Kirkon varhaiskasvatustoiminnassa korostuu uskon tradition jakaminen, kasvatuksen kokonaisvaltaisuus, lapsilähtöisyys ja perheen arvostaminen (Lapsi on osallinen 2008, 10). Kirkon kasvatustoiminta pyrkii lapsen hengellisyyden tukemiseen ohjaamalla lasta toimimaan uskonnollisesti hänelle itselleen luontaisella tavalla tutkien, leikkien, liikkuen ja ihmetellen. Lapselle pyritään luomaan positiivinen ja turvallinen mielikuva uskos-

ta ja seurakuntaelämästä. Kirkon kasvatustoiminta pyrkii olemaan aikuisjohtoista, mutta lapsilähtöistä. Toiminta ohjaa lasta rakkauteen ja vastuuseen muista ihmisistä ja luomakunnasta. Kirkon varhaiskasvatuksen toimintaperiaatteisiin kuuluu vuorovaikutus Jumalan ja ihmisten kanssa, lapsuuden arvostus, aikuisten tehtävä lasten kasvattajina, kodin kasvatustyön tukeminen sekä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa. (Ojell, 2008.)

Taiteeseen ja ilmaisuun liittyviä päätavoitteita kirkon varhaiskasvatuksessa ovat esteettisen ja kauneudentajua tukevan toimintaympäristön luominen ja kehittäminen, kristillisen symbolimaailman avaaminen lapsen hengellisyyden tukemiseksi, symbolikeskeisen lähestymistavan ja menetelmien vahvistaminen työntekijöiden osaamisessa sekä aisteihin liittyvän pedagogiikan käyttö. (Lapsi on osallinen 2008, 47.)

5.3 Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus

Uskontokasvatus on kristillisen kasvatuksen yläkäsite, eikä se ole sitoutunut mihinkään uskonnolliseen tunnustukseen (Halme 2008, 21). Uskontokasvatus viittaa minkä tahansa yhteisön, yhteiskunnan instituution tai uskonnollisen yhdiskunnan, kirkon tai kodin antamaan uskonnolliseen kasvatukseen (Seppälä 1988, 19). Yhteiskunnan antama uskontokasvatus tunnustaa uskonnon merkityksen ihmisen elämässä ja kulttuurissa, mutta se ei ota kantaa uskontojen perimmäiseen totuusarvoon tai keskinäiseen paremmuuteen (Halme 2008, 19–20).

Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus on osa yhteiskunnan kasvatusjärjestelmää ja sen tehtävänä on kulttuurisen, uskonnollisen ja kasvatuksellisen yleissivistyksen tarjoaminen (Petäjä 2008, 124). Varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan kasvatuskumppanuutta eri tahojen kanssa. Yhteistyötä tehdään kotien sekä yhteiskunnan ja järjestöjen eri toimijoiden ja seurakunnan kanssa. (Vasu 2005, 10, 31; Halme 2008, 173.) Seurakunta on yksi päivähoiton keskeisimpiä yhteistyökumppaneita uskontokasvatuksen saralla ja sen tehtävänä on tukea, kouluttaa sekä kannustaa päivähoiton henkilöstöä uskontokasvatuksen toteuttamisessa. (Petäjä 2008, 124.)

Lapsen varhaiskasvatuksen keskeiset sisällöt rakentuvat kuuden orientaation muodostaman kokonaisuuden varaan, joita ovat matemaattinen, luonnontieteellinen, historiallis-yhteiskunnallinen, esteettinen, eettinen ja uskonnollis-katsomuksellinen orientaatio (Vasu 2005, 26; Halme 2008, 172). Orientaatiot muodostavat varhaiskasvatuksen henkilölle kehyksen siitä, millaisia ympäristöjä, tilanteita ja kokemuksia heidän tulee tarjota, jotta lasten kasvu ja kehitys etenisi tasapainoisesti. (Vasu 2005, 27; Petäjä 2008, 123.)

Uskonnollis-katsomuksellisessa orientaatiossa lapselle ei aseteta varsinaisia oppimistavoitteita, vaan hänelle tarjotaan mahdollisuus leikin, elämyksen, musiikin, liikunnan, tutkimisen ja kokemisen keinoin tutustua oman uskonnon ja lasta lähellä olevien erilaisten uskontojen ja katsomusten keskeisiin asioihin, kuten tapoihin ja perinteisiin. Lähestymistapa on avoin ja lähtee lapsen elämäntilanteesta sekä lapsen tarpeista. (Vasu 2005, 29; Petäjä 2008, 124.) Varhaiskasvatussuunnitelmassa sovitaan vanhempien kanssa uskonnollis-katsomuksellisen orientaation lapsikohtaisesta sisällöstä (Vasu 2005, 29; Halme 2008, 173).

6 LASTEN KASVU, KEHITYS JA OPPIMINEN 3 - 7-VUOTIAANA

6.1 Kasvu ja kehitys

Varhaislapsuuden aikana tapahtuva kehitys luo perustan myöhemmin opittaville tiedoille ja taidoille. Koti- ja päivähoitoympäristöt sekä sukulaisverkostot ja niissä vallitsevat vuorovaikutussuhteet ovat varhaislapsuudessa merkityksellisiä konteksteja, joissa kehitys tapahtuu. Suotuisassa kasvuympäristössä aikuiset käyttäytyvät johdonmukaisesti, ennakoitavasti ja lasta arvostaen. Lapsen luottamus häntä hoitaviin aikuisiin tuottaa tunteen perusturvallisuudesta, joka luo hyvän pohjan oppimiselle ja ympäristön tutkimiselle. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2006, 18–19.)

Varhaislapsuudessa lapsen kielitaito laajenee nopeasti ja hän pystyy kuvitteelliseen leikkiin. Tässä vaiheessa lapsi on kuitenkin vielä sitoutunut omaan näkökulmaansa ja hänen päättelyään ohjaa vielä välitön havainto tilanteesta. Lapselle alkaa hahmottua vähitellen myös sarjojen rakentuminen. Jo pienellä lapsella on pyrkimys jäsentää tietoa ja etsiä syy-yhteyksiä ja selityksiä. Tieto karttuu lapsen ollessa vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa ja havainnoissa aktiivisesti sen tapahtumia. Tekemiensä havaintojen avulla lapsi jäsentää uusia kokemuksia ja selittää tapahtumia itselleen. (Nurmi ym. 2006, 20.)

Neljä - viisivuotiailla lapsilla voi olla erityisiä kiinnostuksen kohteita, joihin lapsen huomio suuntautuu uusissa tilanteissa. Kiinnostuksen aikaansaama tietoperusta helpottaa uuden tiedon käsittelyä ja muistiin taltiointia, ja viisivuotiaan lapsen tietoperusta on jo huomattavan laaja. Yksilöllisillä ominaisuuksilla ja ympäristöllä on suuri merkitys lasten tavassa jäsentää maailmaa. Kehitystä eteenpäin vievät prosessit sisältävät henkilöiden välisen vuorovaikutuksen lisäksi myös esineiden parissa tapahtuvan tutkimisen, kokeilun ja kuvittelun. Päivittäin toistuvat leikki- ja ongelmanratkaisutilanteet, joissa lapsi voi harjoittaa taitojaan ja oppia uutta ovat omiaan viemään kehitystä eteenpäin. (Nurmi ym. 2006, 21.)

Suotuisan kehityksen edellytyksenä on säännöllisen, pitkäkestoisen ja ajan myötä aiempaa monimutkaisemmaksi muuttuvan toiminnan tarjoaminen sekä yksilön toimiminen. Vastavuoroisissa toiminnoissa heijastuvat lapsen yksilölliset kyvyt, tiedot ja kokemukset. Lapsen henkilökohtaiset ominaisuudet, rajoitteet tai esimerkiksi erityislahjakkuus vaikuttavat siihen, millaisiin toimintoihin lapsi hakeutuu, millaiseksi vuorovaikutus muodostuu sekä palautteeseen, jota lapsi ympäristöltään saa. Suotuisaa kehityksen kannalta on, jos lapsen annetaan vapaasti tutkia ympäristöään ja jos ympäristö fyysisiltä ominaisuuksiltaan vastaa lapsen kehittyviä toimintatarpeita. (Nurmi ym. 2006, 21, 27.)

Sosiaaliset taidot kehittyvät nopeasti kolmen ja kuuden ikävuoden välillä. Lapsi kokee ryhmässä yhteenkuuluvuutta ja ymmärtää sosiaalisten suhteiden pysyvyyttä. Lähestyttäessä esikouluikää lapsi pystyy vastavuoroiseen kanssakäymiseen, kuten ottamaan toisten ehdotuksia ja mielipiteitä huomioon ja vastaamaan niihin, muuttamaan käyttäytymistään pyydetyllä tavalla, jakamaan tavaroita toisten kanssa sekä odottamaan vuoroaan. Vanhemmilla ja perheen vuorovaikutusmalleilla on keskeinen merkitys sosiaalisten taitojen omaksumisessa. (Nurmi ym. 2006, 54–55.)

6.2 Oppimisvalmiudet

Lapsella on valmius oppia kokemuksistaan ensimmäisestä elinpäivästä lähtien. Oppiminen on sekä lapsen aivotoiminnan kehittymisen että lapsen ja hänen ympäristönsä kiinteän vuorovaikutuksen tulosta. Lapsi nähdään aktiivisena oppijana, joka rakentaa itse käsityksensä kielestä ja ympäröivästä maailmasta. Tietoja ei näin ollen voi suoraan siirtää lapselle tai välittää pelkästään kielen avulla, sillä uusien asioiden oppiminen edellyttää lapsen omaa toimintaa ja toiminnan kautta tapahtuvaa oivaltamista. (Nurmi ym. 2006, 24, 34, 37.)

Jo pienellä lapsella on erityinen kiinnostus muihin ihmisiin ja esinemaailmaan. Lapsi oppii myös varhain yhdistämään eri aistikanavien kautta tulevaa tietoa. (Nurmi ym. 2006, 24, 34, 37.) Lapselle on kehittynyt oma sisäinen maailma, jossa hän muodostaa tapahtumista omien kokemustensa ja ymmärryksensä varassa mielikuvia ja ajatuskoko-

naisuuksia. Hän sisäistää olemukseensa kaikki aistikokemukset ja rakentaa niiden avulla omaa sisäistä maailmaansa (Dunderfelt 1997, 84.)

Ilmapiiriltään myönteisissä vuorovaikutustilanteissa lapsi kokee turvallisuuden tunnetta sekä saa palautetta itsestään ja omista taidoistaan. Yhteisissä toimintahetkissä lapsi on useimmiten innostunut ja seuraa tarkkaavaisesti tapahtumia ja toimintaa myötäilevää puhetta. Puheen ja toimintojen samanaikaisuus auttaakin lasta ymmärtämään, mihin aikuinen ilmaisullaan viittaa. (Nurmi ym. 2006, 67.) Alle kouluikäiselle lapselle on ominaista mielikuvituksen vilkkaus ja lapsen sisäiset kuvat toimivat oivana maaperänä asioiden myöhempää oppimista varten (Dunderfelt 1997, 82–83.)

Jos halutaan selvittää tarinan ymmärtämistä, lasta voidaan pyytää toistamaan aikuisen kertoma tarina. Lapsen palauttama tarina heijastaa sitä, miten hän on keskittynyt kuuntelemaan, miten hän on ymmärtänyt tarinan tapahtumat ja juonen kulun sekä miten hän muistaa tarinaan liittyvät yksityiskohdat. Aikuiset voivat myös esittää lapselle tarkentavia kysymyksiä ja auttaa näin lasta jäsentämään tapahtumaa ja hahmottamaan muistamisen kannalta keskeisiä tekijöitä. (Nurmi ym. 2006, 46, 51.)

6.3 Leikin merkitys

Leikillä on keskeinen merkitys alle kouluikäisten lasten elämässä. Leikkiessään lapsi tutustuu ympäristöönsä, jakaa kokemuksiaan toisten kanssa sekä oppii uusia asioita. Lapselle on tärkeää leikin tuottama toiminnan ja keksimisen ilo. Leikkien sisällöt ja toteutustavat monipuolistuvat iän myötä ja tapa, jolla lapsi toteuttaa leikkiään, heijastelee monipuolisesti lapsen senhetkistä kehitystä. Lapset leikkivät mielellään fyysisistä aktiivisuutta vaativia leikkejä kaikissa ikävaiheissa. Kehityksen kannalta fyysiset leikit ovat tärkeitä, sillä ne tuottavat lapsille hallinnan ja onnistumisen tunteita sekä sosiaalisia kokemuksia. Symboliset leikit, rakenteluleikit, roolileikit ja sääntöleikit tulevat vähitellen mukaan kuvioihin 3 – 6-vuoden iässä. (Nurmi ym. 2006, 57–58.)

Leikkiessään lapsi oppii olemaan yhteistoiminnassa toisten kanssa, tarkastelemaan asioita ryhmän muiden jäsenten näkökulmasta sekä luomaan ystävyysuhteita. Leikki edis-

tää näin sosiaalisten taitojen kehitystä. Leikki soveltuu hyvin myös kasvatuksen ja opetuksen välineeksi. (Nurmi ym. 2006, 62–63.) 5 – 7-vuoden iässä lasten leikit muuttuvat heidän sukupuoltaan vastaaviksi ja perinteiset sukupuoliroolit alkavat näkyä lasten roolivalinnoissa ja leikin teemoissa (Dunderfelt 1997, 81; Nurmi ym. 2006, 62–63). Molempia sukupuolia kiinnostavat kuitenkin leikkieläimet sekä erilaiset pelit ja rakentelupalikat (Nurmi ym. 2006, 62–63).

6.4 Uskonnollinen kehitys

Lapsen uskonnollinen kehitys on osa hänen kokonaisvaltaista kasvuun ja lapsen minäkuva, ihmiskuva ja jumalakuva kehittyvät rinnakkain (Kangasmaa, Petäjä & Vuorelma 2008, 42–46). Lapsen uskonnollinen kehitys on sidoksissa varhaislapsuuden ihmissuhteitten virittämiin tunnekokemuksiin (Kinnunen 2011, 22). Mitä pienempi lapsi on, sitä vahvempi on tunneperäisten tekijöiden merkitys lapsen uskonnollisessa kehityksessä. Sanaton tunneilmapiiri ja ympäristötekijät jättävät lapseen lähtemättömät tunnemuistijäljet ja värittävät hänen myöhempää suhtautumistaan uskonnollisiin asioihin. (Kangasmaa ym. 2008, 42–46.)

Lapsi on luonnostaan uskonnollinen ja hengellinen olento, jolle ajatus rakastavasta Taivaan Isästä on luonteva, onhan hänen elämänsä kokonaisuudessaan aikuisten rakkauden ja huolenpidon varassa (Kokkonen 2008, 74). Lapsi elää siinä luulossa, että maailma on tehty häntä varten (Dunderfelt 1997, 79). Lapsi on toiminnassaan itsekeskeinen ja uskoo muiden ihmisten ja Jumalan olevan olemassa sitä varten, että he täyttävät hänen tarpeensa. Lapselle on siis luontaista uskoa, että Jumalan ja Jeesuksen tehtävä on auttaa häntä, huolehtia hänestä, varjella häntä ja parantaa hänet. Näin lapsi ottaa mielellään vastaan ajatuksen siitä, että hän on Jumalalle ainutlaatuisen arvokas ja tärkeä. Myöhemmin lapsi avartuu näkemään muutkin ihmiset Jumalalle rakkaiksi olennoiksi. (Kinnunen 2011, 25.)

Lapsen käsitys Jumalasta perustuu kokemuksiin, joita hänellä on ollut omista vanhemmistaan (Kinnunen 2011, 22). Saamiensa kokemusten pohjalta lapsi osaa liittää käsitykseensä Jumalasta muun muassa turvan ja rakkauden (Kangasmaa ym. 2008, 42–46).

Lapsen on kuitenkin vaikea käsittää puhetta Jumalan rakkaudesta, ellei hänellä ole kokemusta inhimillisestä rakkaudesta. Lapsi uskoo ja luottaa Jumalaan jos hänelle tärkeät aikuiset elävät uskonelämää. (Kinnunen 2011, 22, 23.) Kolmesta vuodesta eteenpäin lapsen ajattelu on vielä hyvin konkreettista, mutta hän alkaa vähitellen tavoittaa jo symbolisen tason. Lapsi tutkii maailmaa kaikilla aisteillaan. Hän ymmärtää rukouksen olevan vuorovaikutusta ja osaa jo erottaa Jumalan satuolennosta. (Kangasmaa ym. 2008, 42–46.)

Alle kouluikäinen lapsi elää vahvasti tunnepitoista elämänvaihetta ja hänellä on sekä pelottavia että turvallisia mielikuvia. Raamatun kertomukset ja vertaukset soveltuvat hyvin kerrottaviksi tämänikäiselle lapselle. Niistä saadut mielikuvat toimivat ikään kuin pohjakarttana, joita lapsi myöhemmin oppii tulkitsemaan. Raamatunkertomukset ja rukoukokemukset vahvistavat lapsen luottamusta Jumalaan ja tukevat lapsen turvallisuuden tunteen kehitystä. Viisivuotiaan lapsen usko on vilpittömä. Hänellä on jo tietoa Jumalasta ja hän rakastaa Jumalaa koko sydäimestään. Lapsi elää uskoaan todeksi käsillä olevassa hetkessä ja luottaa, että Jumala kuulee rukoukset ja vastaa niihin. (Kinnunen 2011, 24, 28–29.)

Lapsi elää asioita läpi kertomusten, laulujen, musiikin, draaman, runojen, leikkien ja pelien kautta. Ne välittävät lapselle paljon uskonnon sisällöstä. (Kangasmaa ym. 2008, 42–46.) Ryhmätoiminnassa hiljentyminen sekä esteettiset ja aistikokemukset ohjaavat lasta hengelliseen virittyneisyyteen. Kokemuksellisuus ja eri aistien käyttö ovat lapselle merkityksellinen tapa oppia ja elää. Kokemukset, elämyksellisyys ja tieto yhdessä rakentavat lapsen kristillistä identiteettiä. (Lapsi on osallinen 2008, 13–14.)

7 LATTIAKUVATUOKIOIDEN TOTEUTUS

7.1 Aiheiden valinta ja esivalmistelut

Valitsin pitämieni lattiakuvatuokioiden aiheiksi luomiskertomuksen Raamatusta sekä ystävyys-teeman. Valitsin tarkoituksella kaksi aivan erilaista aihetta nähdäkseni, miten menetelmä toimii kunkin aiheen kohdalla. Luomiskertomus nousi suoraan Raamatusta ja ajattelin sen olevan sopiva ensimmäisen lattiakuvatuokion aiheeksi. Onhan se myös Raamatun ensimmäinen kertomus. Luomiskertomuksen pohjana käytin Lattiakuvat-kirjassa olevaa kertomusta, jonka muokkasin ja sovelsin päiväkotiin sopivaksi. Ystävyys-teemaan päädyin haastateltuani lastenohjaaja Pia Kulosta, joka oli kehittänyt teemaan lattiakuvatoteutuksen omassa työssään.

Vaikka kumpaankin teemaan oli olemassa valmis toteutus, käytin paljon aikaa pohtien tuokioiden toteutustapaa sekä sitä, kuinka muokkaisin toteutuksia päiväkodin käyttöön soveltuviksi. Käytin apunani harjoittelunohjaajani kanssa käymiämme keskusteluja sopivan työskentelytavan löytämiseksi. Valitsin tuokioihin lauluja ja leikkejä, jotka olivat päiväkodin lapsille suurimmaksi osaksi tuttuja. Sisällytin tuokioihin yksinkertaista rukousta ja käänsin suunnittelemani tuokioiden rungot ruotsin kielelle. Muokkasin toteutusta myös sisällyttämällä tuokioihin omia ideoitani. Valitsin esimerkiksi laululeikin Pää, olkapäät, peppu, polvet ja varpaat, koska siinä huomio kiinnittyy hausalla tavalla ihmiskehon eri osiin. Lisäsin luomiskertomusta käsittelevään tuokioon myös osuuden, jossa lapset saivat leikkiä eri eläimiä äännellen ja liikkuen. Näin sain näkyviin oman kädenjälkeni ja saatoin toteuttaa tuokiot itselleni luontevalla tavalla.

Kokosin lattiakuvatuokioita varten tarvittavan materiaalin. Materiaalin valintaan vaikutti sen saatavuus ja se, mikä oli omasta mielestäni esteettisesti kaunista ja minkä arvioin kiehtovan myös päiväkodin lapsia. Suurimman osan materiaaleista löysin päiväkodin varastosta ja luonnosta. Osan materiaaleista, kuten kankaat ja narut, jouduin ostamaan. Materiaali on lueteltu tarkemmin liitteissä (liitteet 1 ja 2). Kun materiaali oli koottu ja toteutusten runko oli suunniteltu, harjoittelin tuokioiden toteuttamista muutaman ystäväni kanssa ja sain sitä kautta vielä ideoita sekä tarkennuksia sanavalinnoilleni.

7.2 Käytännön toteutukset

Lattiakuvatuokioiden toteutushetkellä päiväkodissa oli 16 lasta, joista viisi oli tyttöjä ja loput poikia. Lapset olivat jakautuneet melko tasaisesti 3 - 7-vuotiaisiin. Lattiakuvatuokioita varten päätimme jakaa lapset kahteen ryhmään, jotta he pystyisivät paremmin keskittymään ja pieninä ryhminä olisivat helpommin hallittavissa. Jaoin lapset 3 - 4-vuotiaiden ryhmään ja 5 - 6-vuotiaisiin. Jotta ryhmät olisivat samansuuruiset, siirsimme isojen ryhmästä muutaman lapsen pienempien ryhmään. Näin molemmissa ryhmissä oli kahdeksan lasta, sekä tyttöjä että poikia.

Toteutin lattiakuvatuokiot peräkkäisinä viikkoina huhtikuussa 2012 harjoitteluni loppupuolella viikoittaisen lasten Raamattutuokion tilalla. Pidin molemmille ryhmille samaa teemaa käsittelevän tuokion peräkkäin, ensin pienemmille ja sitten isommille lapsille. Kukin tuokio kesti kokonaisuudessaan noin puoli tuntia. Valitsin tuokioiden pitopaikaksi ison ja rauhallisen huoneen alakerrasta. Huoneessa oli yksinkertainen sisustus ja se oli tyhjennetty leluista häiriötekijöiden minimoimiseksi. Huonetta käytettiin päiväkodissa pääasiassa lasten lepotilana, joten sillä oli rauhallinen miellelyhtymä lapsille.

Tuokioita toteuttaessani yritin ottaa huomioon, että lapset ovat erilaisia ja jotkut lapset saattaisivat tarvita erityistä tukea. Pyysin tuokioita seuraavia työntekijöitä avustamaan asettuen vilkkaiden lasten viereen ja tarvittaessa pitämään huolta järjestyksen säilymisestä. Sain näin itse keskittyä tuokion pitämiseen ja johtamiseen. Lattiakuvatuokioiden aikana pyrin toimimaan lattiakuvamenetelmän mukaisesti jokaista lasta kunnioittavalla tavalla ja yritin kiinnittää erityistä huomiota rohkaisevan ja kannustavan ilmapiirin luomiseen.

Molempien tuokioiden työskentelyyn sisältyi lattiakuvamenetelmän periaatteiden mukaisesti lauluja, leikkejä, tanssia, haistelua, maistelua, tunnustelemista, katselemista sekä kuuntelemista. Tuokioiden aikana esitin lapsille kysymyksiä ja keskustelimme yhdessä aiheen tiimoilta. Lattiakuvan rakentaminen tapahtui yhdessä lasten kanssa. Molemmat tuokiot sisälsivät rauhoittavia elementtejä kuten kynttilän sytyttämisen ja rukousta sekä toisaalta iloista ja vauhdikasta puuhaa kuten tanssia, laulua ja leikkejä.

7.3 Luomiskertomus-teema

Luomiskertomus-teeman tavoitteena oli havainnollistaa ja kertoa lapsille Jumalan luomistyöstä Raamatun kuvauksen mukaisesti. Tarkoituksena oli, että lapset ymmärtäisivät Jumalan luoneen kaiken ja että he itse ja toiset ihmiset ovat Jumalan luomia ainutlaatuisia ja arvokkaita olentoja. Ennen tuokion alkua, pyysin yhtä päiväkodin työntekijöistä avustamaan kertomuksen kulussa soittamalla triangelia aina kun luomispäivä vaihtui seuraavaan. Olin laittanut koristelumateriaalin erillisiin purkkeihin koriin, joka oli vieressäni lattialla. Jaoin siitä materiaalin lapsille sitä mukaa kun kertomus eteni.

Luomiskertomuksen kulku eteni seuraavanlaisesti. Asetuimme istumaan huoneen lattialle piirimuodostelmaan ja aloitimme laulamalla lapsille heidän kokoontumisistaan tutun alkulaulun *Här är jag och där är du*. Tämän jälkeen johdattelin lapsia käsiteltävään aiheeseen kertomalla, että tänään puhumme Jumalan luomistyöstä. Kerroin, että Jumala loi maailman sanallaan kuudessa päivässä. Otin esiin Raamatun, annoin sen kiertää piirissä ja sanoin, että Raamattu on Jumalan Sanaa. Sitten asetin Raamatun avonaisena piirin keskelle. Tämän jälkeen pyysin lapsia sulkemaan silmänsä ja kuvittelemaan maailma ennen luomista. On tyhjää, pimeää ja hiljaista.

Triangelin ääni kuului ensimmäisen kerran, sytytin kynttilän, asetin sen Raamatun yläpuolelle piirin keskelle ja kerroin, että ensimmäisenä päivänä Jumala loi valon. Taas kuului triangelin ääni ja sanoin, että toisena päivänä Jumala loi maanpiirin. Kysyin lapsilta, minkä muotoinen on maailma, jossa elämme. Keskusteltuamme hetken maapallon pyöreästä muodosta ja muista pyöreistä asioista ja esineistä asetimme ruskean kankaan Raamatun ja kynttilän ympärille piirin keskelle.

Kerroin lapsille, että kolmantena päivänä Jumala loi maan ja meren sekä kasvit ja hedelmäpuut. Annoin lasten haistaa kulhoa, jossa oli multaa ja asetimme sen ruskean kankaan päälle. Otin esiin merensinisen kankaan ja asetimme sen ruskean kankaan ympärille. Sitten lapset saivat koristella meren koristekivillä ja simpukoilla, asetin ruskean kankaan ympärille silkkisen kasvinoksan ja lapset saivat maistella omenalohkoja. Jokainen lapsi sai myös vuorollaan kertoa, mikä on oma lempihedelmä. Kerroin lapsille, että Jumala loi seuraavaksi auringon, kuun ja tähdet. Asetimme lattialle vaaleansinisen ja

tummansinisen kankaan, jotka lapset saivat koristella koristetähdillä ja vanulla, kuvastamaan pilviä.

Kerroin lapsille, että viidentenä ja kuudentena päivänä Jumala loi kaikki eläimet. Annoin kunkin lapsen ottaa pussista yhden leikkieläimen silmät kiinni, jotta jokainen saisi yllätyksen. Ennen kuin lapset asettivat eläimet lattialle, jokainen lapsi sai vuorollaan kertoa, minkä eläimen hän oli pussista saanut ja miten kyseinen eläin äänтелеe. Tämän jälkeen nousimme ylös ja leikimme huoneessa erilaisia eläimiä. Ensin uiskentelimme kalojen tavoin, sitten lensimme kuin linnut ja lopuksi laukkasimme ja hirnahtelimme kuten hevoset.

Asetuimme takaisin piiriin istumaan ja kerroin lapsille, että kuudentena päivänä Jumala loi ihmisen. Kerroin, että Jumala loi ihmisen omaksi kuvakseen. Sanoin, että olemme kaikki Jumalan luomia, erilaisia ja ainutlaatuisia ihmisiä ja että Jumala rakastaa jokaista sellaisena kuin hän on. Seuraavaksi kehotin lapsia tarkastelemaan omaa kehoaan ja toisia nähdäksemme, miten hienosti olemme luodut ja kuinka paljon erilaisia ruumiinosia kehoistamme löytyy. Tämän jälkeen nousimme ylös leikkimään ja laulamaan Pää, olkapäät, peppu, polvet, varpaat -laululeikkiä.

Asetuimme taas istumaan ja kerroin, että nyt on luomistyö saatu päätökseen. Sanoin, että seitsemäntenä päivänä Jumala lepäsi kaikesta luomistyöstään ja niin voimme mekin levätä. Kehotin lapsia asettumaan lattialle selälleen makaamaan, laitoin rauhallista musiikkia taustalle soimaan ja leyhyttelin suurta kangasta erään toisen työntekijän kanssa lasten yllä, jotta he saisivat kokea lempeän ilmavirtauksen kasvoillaan. Lopuksi vielä lapset nousivat takaisin istumaan ja kysyin heiltä, mistä he haluavat tänään kiittää Jumalaa. Jokainen sai halutessaan omalla vuorollaan mainita jonkin asian, josta kiittää. Sitten hyvästelin lapset ja jäin huoneeseen korjaamaan materiaalin pois lattialta seuraavaa käyttöä varten.

7.4 Ystävyys-teema

Ystävyys-teeman tavoitteena oli ystävyyden käsittely lapsille havainnollisella ja puhuttelevalla tavalla. Ystävyys-teema käsitteli tärkeitä aiheita ystävyyteen ja sovintoon liittyen. Tarkoituksena oli opettaa lapsille, että kaikki tarvitsevat ystäviä ja että Jeesus on jokaisen ystävä. Tavoitteena oli myös osoittaa lapsille tie sovintoon silloin, kun ystävyysuhde on katkennut.

Aloitin Ystävyys-teeman samalla tavalla kuin Luomiskertomus-teeman. Aluksi kokoonnuimme piiriin ja lauloimme alkulaulun *Här är jag och där är du*. Kerroin lapsille, että tänään puhumme ystävyydestä. Näytin heille suurta huopakankaasta leikattua sydäntä ja kysyin mitä se voisi symboloida. Puhuimme rakkaudesta ja kerroin, että Jumala on rakkaus. Annoin huopasydämen kiertää ringissä ja kerroin Jumalan suuressa rakkaudessaan lähettäneen poikansa Jeesuksen maailmaan meitä jokaista varten. Asetin sydämen lattialle piirin keskelle. Sytytin kynttilän ja asetin sen sydämen päälle. Kerroin lapsille, että kun Jeesus tuli, hän sanoi: ”Minä olen maailman valo. Se, joka seuraa minua, ei kulje pimeässä, vaan hänellä on elämän valo.” (Joh 8:12)

Kehotin lapsia hakemaan pöydältä, jolle tarvikkeet oli aseteltu, itselleen pienen huopasydämen ja sen päälle jonkin sellaisen koristeen, joka kertoo sydämen kuuluvan juuri hänelle sekä asettamaan ne eteensä. Asetin myös itse eteeni pienen sydämen ja sen päälle koristeen. Kerroin lapsille, että Jumala haluaa olla meidän jokaisen ystävä ja Jeesuksen kautta Jumala rakensi tien meidän luoksemme. Kehotin lapsia hakemaan pöydältä yhden narunpätkän ja asettamaan sen eteensä tieksi omasta sydämestä Jumalan sydämeen. Kerroin, että Jeesuksen kautta meillä on yhteys Jumalaan.

Kerroin Jumalan luoneen meidät ihmiset elämään yhdessä ja olemaan toinen toistemme ystäviä. Kerroin, ettei kukaan pärjää yksin vaan että tarvitsemme toisiamme. Kehotin lapsia hakemaan viisi koristetta ja rakentamaan niistä polun oman sydämen ja vieressään oikealla puolella istuvan lapsen sydämen välille. Tämän jälkeen lauloimme ja leikimme *Vi är vänner du och jag*. Laululeikin jälkeen kerroin lapsille, että joskus voi käydä niin, että ystävyys katkeaa. Havainnollistin sanomaani purkamalla rakentamani polun oman sydämeni ja vieruskaverin sydämen välille. Puhuimme lasten kanssa tilan-

teista, jolloin ystävyys voi rikkoutua ja kysyin lapsilta, miten ystävyyssuhteen voi korjata. Puhuimme anteeksipyyttämisestä ja -antamisesta ja havainnollistaakseni ystävyyssuhteen korjaantumista rakensin purkamani polun uudelleen.

Kerroin vielä, että me voimme myös katkaista suhteemme Jumalaan. Voimme sanoa Jumalalle, ettemme tarvitse häntä tai ettemme edes usko häneen. Havainnollistin taas kertomaani ottamalla pois narunpätkän oman sydämeni ja Jumalan sydämen väliltä. Kerroin lapsille, että Jumala ei kuitenkaan koskaan katkaise suhdettaan meihin vaan hän haluaa aina olla meidän ystävämme. Kysyin lapsilta, miten suhteemme Jumalaan sitten voi korjaantua. Puhuimme siitä, että Jumalaltakin voi pyytää anteeksi ja että hän aina antaa meille anteeksi ja ottaa meidät jälleen ystävikseen. Kerroin, että rukouksen kautta voimme olla yhteydessä Jumalan kanssa ja asetin pois ottamani narun takaisin sovinnon merkiksi.

Lopuksi otin kynttilän piirin keskeltä, annoin sen vieressäni istuvalle lapselle ja sanoin hänelle: ”Jeesus on sinun ystäväsi”. Sitten kehotin lapsia antamaan kynttilän eteenpäin seuraavalle ja sanomaan samat sanat. (Pienempien lasten ryhmän kohdalla kiersin itse jokaisen lapsen luona kynttilän kanssa turvallisuuden säilymiseksi) Asetin kynttilän takaisin paikoilleen, minkä jälkeen nousimme ylös tanssimaan piirissä ja laulamaan Vill du bli min lekkamrat? Tanssin jälkeen otimme vielä toisiamme kädestä ja rukoilin lopuksi lyhyesti. Yhteisessä rukouksessa kiitin Jumalaa siitä, että hän on meidän ystävämme. Tämän jälkeen hyvästelin lapset ja keräsin materiaalin lattialta.

8 PALAUTTEEN KERUU JA ANALYSOINTI

8.1 Palautteen keruutapa

Lattiakuvatuokioiden arviointia varten keräsin palautetta harjoittelunohjaajaltani ja kahdelta muulta päiväkodin työntekijöiltä, jotka olivat mukana seuraamassa tuokion kulua. Keräsin myös lapsilta palautetta tuokioista voidakseni reflektoida ja arvioida toimintaani ja tuokioiden onnistumista. Keräsin palautteet tuokioiden jälkeen saman päivän aikana lapsilta sekä aikuisilta kyselylomaketta käyttäen. Aikuisille tein oman kyselylomakkeen, jossa oli kysymyksiä lattiakuvamenetelmästä ja sen toimivuudesta, tuokion onnistumisesta, ohjaajan työskentelystä ja lasten mukanaolosta sekä käytännön asioiden toimivuudesta. Lapsille oli oma kyselylomake, jossa kysymykset olivat helppoja ja yksinkertaisia. Kysyin lapsilta mikä oli tuokion aihe, mitä tuokion aikana tehtiin ja mistä he pitivät tai eivät pitäneet. Lopuksi lapset saivat halutessaan piirtää kuvan siitä, mitä he muistivat.

Jokainen päiväkodin työntekijä sai vuorollaan olla seuraamassa lattiakuvatuokion kulua ja antaa palautetta. Harjoittelunohjaajani oli mukana kaikilla kerroilla ja antoi palautetta sekä kirjallisesti että suullisesti tuokion onnistumisesta. Lapsilta palautteen keräsi tuokioiden jälkeen yksi päiväkodin työntekijöistä haastatellen lapsia kahden kesken ja kirjaten ylös lapsen vastaukset niin kuin ne sanottiin. Näin toimittiin, sillä halusimme saada jokaiselta lapselta yksilöllistä ja rehellistä palautetta ilman, että he kopioivat vastaukset toisiltaan. Kun palautteen kerääjänä oli toinen henkilö kuin lattiakuvan pitäjä, luulen lasten vastanneen mahdollisimman rehellisesti ja suoraan.

Lähtiessäni toteuttamaan lattiakuvatuokioita tiedostin, että epäonnistumisen riski on aina olemassa ja että tehtävä on haasteellinen vähäisen kokemukseni ja lasten keskittymiskyvyn rajallisuuden myötä. Haasteina oli myös kontaktin luominen kaikkiin lapsiin ja lattiakuvamenetelmän mukaisen työskentelyn onnistuminen. Onneksi kuitenkin kaikki tuntui sujuvan niin kuin pitikin ja lapset vaikuttivat olevan innokkaasti mukana tuokioissa.

8.2 Aikuisilta ja lapsilta saatu palaute

Aikuisilta saatu palaute oli hyvin rohkaisevaa. Kaikki kolme työntekijää saivat tuokioiden kautta hyvän ja selkeän kuvan lattiakuvamenetelmästä, vaikka se ei ollut heille ennestään kovinkaan tuttu. Heidän mielestään menetelmä myös toimi oikein hyvin. Tuokiot olivat työntekijöiden mielestä onnistuneita ja tuokioiden tema tuli selkeästi esille. Myös materiaali oli hyvää ja houkuttelevan näköistä sekä toimi hienosti kerronnan havainnollistamiseen. Ryhmien välillä oli eroja rauhallisuuden ja keskittymisen suhteen. Pienempien lasten ryhmä kuunteli ja osallistui hienosti yhteiseen tekemiseen kun taas jotkut vanhemmista lapsista olivat levottomia ja käyttäytyivät aika ajoin työskentelyä häiritsevästi. Huomasimme tuokioita pitäessämme, että ryhmässä on hyvä olla vähintään kaksi aikuista. Silloin toinen voi pitää yllä järjestystä kun taas toinen voi keskittyä tuokion pitämiseen.

Sain aikuisilta hyvää palautetta myös työskentelytavastani lasten parissa. Olin heidän mukaansa hyvin valmistautunut, innokas ja motivoitunut. Huomioin lapsia tasapuolisesti, mutta olisin voinut sisällyttää työskentelyyn lisää kysymyksiä, joihin lapset olisivat itse saaneet miettiä vastauksia. Lapsiryhmän koko oli työntekijöiden mielestä sopiva ja mahdollisti jokaisen lapsen tasapuolisen osallistumisen työskentelyyn. Työntekijöiden mukaan lapset näyttivät viihtyvän ja myös oppivan tärkeitä asioita tuokioista. Heidän mielestään olisi hyvä jatkaa lattiakuvatuokioiden pitoa nyt, kun lapset ovat ehtineet tottua menetelmän mukaiseen työskentelyyn.

Mielestäni hienointa aikuisilta saamassani palautteessa oli se, että kaikki työntekijät voisivat itse ajatella käyttävänsä jatkossa lattiakuvamenetelmää ja tulivat tuokioiden kautta puhutelluiksi ja inspiroiduiksi. Tuokiot tuntuivat olevan vaikuttavia ja erityisesti materiaalia arvostettiin.

Luin lapsilta kerättyä palautetta erityisellä mielenkiinnolla. Juuri lapsilta kerätyllä palautteellahan on ollut merkittävä sija lattiakuvamenetelmän luomisessa ja kehittämisessä sellaiseksi kuin se on (Mäkinen 2007, 8). Lapsille jäi tuokioista mieleen erityisesti materiaaleihin liittyvät asiat sekä tuokioiden aiheet. Monen lapsen palautteesta kävi ilmi, että he pitivät kovasti tuokioista ja että heillä oli hauskaa. Lapset arvostivat erityisesti hienoja materiaaleja sekä sitä, että saivat koristella ja valita materiaalin itse. Lapset piti-

vät myös muun muassa laulamisesta, omenoiden maistamisesta, musiikin kuuntelusta, leikkimisestä ja tanssimisesta. Hienointa oli mielestäni se, ettei kukaan lapsista maininnut mitään negatiivista. Muutama lapsi piirsi tuokioista myös kuvan, jotka olen laittanut liitteeksi.

Pitäessäni tuokioita ehdin itsekin havainnoida lapsia ja mielestäni he olivat innostuneita ja lähtivät hyvin mukaan kaikkeen työskentelyyn. Panin merkille, että lapset ihastelivat materiaalia niin, että olisivat tahtoneet ottaa esineitä kotiinkin. Erään tytön lausahdus luomista käsittelevän lattiakuvatuokion aikana jäi erityisesti mieleeni. Siinä hän kaiutti kovaan ääneen että tämä on hauskin kokoontuminen, joka meillä on koskaan ollut.

9 OPINNÄYTETYÖPROSESSIN KUVAUS

Aloin hahmotella lattiakuvia käsittelevää opinnäytetyötäni jo syksyllä 2010, jolloin opintojen yhteydessä tutustuttiin lattiakuvamenetelmään. Innostuin menetelmän monipuolisuudesta ja kokonaisvaltaisuudesta. Siitä lähtien opinnäytetyön aihe on kypsynyt ja vahvistunut mielessäni. Löysin sopivan työelämätahon Monikulttuurisuus-opintojakson aikaisesta harjoittelupaikastani, St Mårtensin kristillisestä päiväkodista. Kahden samassa päiväkodissa tekemäni harjoittelujakson aikana ehdin tutustua päiväkodin tavoitteisiin, toimintaympäristöön, päiväkodin lapsiin sekä henkilökuntaan. Sovin harjoittelunohjaajani kanssa, että voisin kokeilla lattiakuvien toteuttamista päiväkodin uskonto-kasvatustuokioissa.

Harjoittelujaksojen välissä perehdyin lattiakuvista kertovaan kirjallisuuteen sekä muuhun opinnäytetyöhöni liittyvään teoriaan. Paremman kuvan saamiseksi lattiakuvamenetelmän toimivuudesta käytännössä ja sen soveltamiseen liittyvistä kysymyksistä kävin haastattelemassa Nastolan seurakunnan eläkkeelle siirtynyttä lapsityönohjaajaa Pia Kullosta.

Kirjoitin opinnäytetyön teoriaosaa sekä suunnittelin lattiakuvatuokiot ja laadin kyselylomakkeet arviointia varten. Kevään harjoittelujakson aikana toteutin tuokiot päiväkodissa suunnitellulla tavalla. Tuokioiden jälkeen keräsin palautteet aikuisilta ja lapsilta. Tämän jälkeen analysoin saamani palautteen. Luovutin harjoitteluni lopussa lattiakuvatuokioita varten keräämäni materiaalin sekä laatimani ohjeistukset tuokioiden pitoon päiväkodin käyttöön. Lopuksi viimeistelin opinnäytetyön kirjallista osuutta ja ulkoasua ja saatoin työn valmiiksi keväällä 2013.

10 POHDINTA

Opinnäytetyöni tavoitteena oli Maarianhaminan seurakunnan päiväkodin raamatunopetustuokioiden kehittäminen elävämpään ja lapsia osallistavampaan suuntaan. Päiväkodin uskontokasvatuksessa oli aikaisemmin ollut käytössä flanellokuvat ja Raamatun kertomusten käsitteleminen oli tapahtunut lukemalla Lasten Raamattua tai kirjoja, jotka käsittelevät kristillisiä aiheita. Tavoitteenani oli kokeilla lattiakuvamenetelmän toimivuutta ja tutustuttaa henkilökunta menetelmään niin, että he voisivat halutessaan ottaa menetelmän käyttöönsä. Tavoitteenani oli varustaa henkilökunta kahdella valmiilla teemalla, jotka oli muokattu päiväkodin käyttöön sopiviksi. Toivoin, että päiväkotiin jättämäni materiaalipaketti otettaisiin käyttöön ja että työntekijät innostuisivat jatkossa myös itse suunnittelemaan uusia lattiakuvatuokioita.

Kristillisen kasvatuksen näkökulmasta lattiakuvatuokioiden tavoitteena oli tukea lapsen perusturvallisuutta sekä turvallisen jumalasuhteen kehittymistä. Toteuttamissani lattiakuvatuokioissa painottuivat mielestäni kristillisen kasvatuksen kuudesta ulottuvuudesta ainakin kokemuksellinen, eettis-moraalinen, huolenpidollinen sekä pedagoginen ulottuvuus. (Muhonen ym. 2008, 71, 77, 82). Lattiakuvatuokioiden ilmapiiri oli mielestäni lämmin ja turvallinen ja asiasisällöt lapsen uskoa tukevia.

Lapsen kasvun ja kehityksen näkökulmasta kasvua voidaan tukea vuorovaikutuksen lisäksi myös esineiden parissa tapahtuvan tutkimisen, kokeilun ja kuvittelun kautta. Ilmapiiriltään turvallisessa ryhmässä lapsi kokee yhteenkuuluvuutta ja pääsee harjoittelemaan kanssakäymistä muiden kanssa. Tavoitteena oli, että lapsi oppii ottamaan toisten ehdotuksia ja mielipiteitä huomioon ja vastaamaan niihin, noudattamaan annettuja ohjeita, jakamaan tavaroita toisten kanssa sekä odottamaan vuoroaan. (Nurmi ym. 2006, 21, 54–55.) Edellä mainitut asiat toteutuivat mielestäni hienosti lattiakuvatyöskentelyssä.

Lapsen uskonnollisen kehityksen näkökulmasta tavoitteena oli vahvistaa lapsen luottamusta Jumalaan ja tukea lapsen turvallisuuden tunteen kehitystä (Kinnunen 2011, 24, 28–29). Tärkeää oli kiinnittää huomiota sanattomaan tunneilmapiiriin, joka värittää lapsen myöhempiä suhtautumista uskonnollisiin asioihin. (Kangasmaa ym. 2008, 42–46.)

Tavoitteena oli käsitellä Raamatun opetuksia tavalla, jolla lapselle muodostuisi myönteisiä mielikuvia uskosta ja Jumalasta ja jonka avulla lapsi rakentaisi kuvaa itsestään hyväksyttynä ja rakastettuna ihmisenä. (Kinnunen 2011, 24, 28–29.)

Lattiakuvamenetelmä on mielestäni erinomaisesti toimiva uskontokasvatuksen väline kaikkien edellä mainittujen tavoitteiden näkökulmasta. Menetelmä tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä ja mahdollistaa lapsen osallisuuden ja ryhmässä toimimisen. Erityisen hienoa on se, että lattiakuvamenetelmän avulla voidaan ottaa kaikki aistit käyttöön ja lapsi saa olla itse mukana ikään kuin elämässä todeksi käsiteltävää aihetta. Lapsi ei ole tuokioissa vain passiivinen kuulija vaan aktiivinen toimija. Lattiakuvamenetelmän avulla voidaan vahvistaa lapsen itseluottamusta sekä luottamusta Jumalaan ja tukea lapsen käsitystä itsestään ainutlaatuisena ja arvokkaana ihmisyksilönä.

Mielestäni opinnäytetyö palveli hyvin tarkoitustaan. Sain kokoon kahden lattiakuvatuokion toteutukseen tarvittavan materiaalipaketin ja olen luovuttanut sen päiväkodin käyttöön. Sain tehtyä toimivan rungon kumpaankin lattiakuvatuokioon. Laulut, leikit, rukoukset, materiaali sekä keskusteluun virittävät kysymykset ja työskentelyohjeet muodostivat ehjän ja toimivan kokonaisuuden. Palautteen keruun myötä sekä lapsilta että aikuisilta sain hyödyllistä tietoa menetelmän toimivuudesta sekä kehittämisalueista.

Laulu- ja leikkivalinnat olivat mielestäni erityisen onnistuneita, sillä ne liittyivät aiheeseen ja toivat teemojen käsittelyyn toiminnallisuutta ja edesauttoivat turvallisen ja rentoutuneen ilmapiirin syntymistä. Kaikki aistit tulivat käyttöön ja lapset saivat tasapuolisesti osallistua lattiakuvien rakentamiseen. Lapset olivat materiaalista hyvin innoissaan ja noudattivat saamia ohjeita. Työssäni huomasin, että lattiakuvamenetelmää voidaan mainiosti käyttää varsin erilaisten aiheiden käsittelyssä, sillä molemmat kokeilut onnistuivat yhtä hyvin.

Toteuttamissani lattiakuvatuokioissa kehittämisen arvoisia asioita voisi olla aikuisilta saamani palautteen mukaisesti lisätä tuokioiden kulkuun vielä muutama lapsille suunnattu kysymys. Pohtimisen arvoinen asia olisi myös se, mitä lapsille voisi antaa kotiin vietäväksi. Ystävyys-teeman toteutukseen voisi lisätä haju- ja makuaistin käytön, jotta työskentely tapahtuisi kaikin aistein. Haastetta tuokioiden toteuttamiselle toi lasten keskittymiskyvyn rajallisuus sekä se, että ryhmät olivat selvästi poikavoittoisia ja siten

hieman levottomia. Pienempien lasten ryhmä oli rauhallisempi kuin isompien lasten ryhmä, mutta kummassakin ryhmässä lapset jaksoivat keskittyä yhteiseen tekemiseen ja lattiakuvan rakentamiseen. Tuokioissa mukana olleilla aikuisilla oli lapsiin rauhoittava vaikutus, joten ei olisi pahitteeksi jos lattiakuvatuokioissa olisi mukana useampi kuin kaksi aikuista.

Olisi mielenkiintoista kokeilla lattiakuvamenetelmää esimerkiksi nuorten tai aikuisten parissa sekä soveltaa sitä uusiin raamatunkertomuksiin ja muihin aiheisiin. Mielenkiintoista olisi myös yhdistää lattiakuvatyöskentely esimerkiksi Bibliodraamaan tai verrata sitä vaikkapa Godly Play-menetelmään. Olisi myös mielenkiintoista tutustua lattiakuvamenetelmän sovellusmahdollisuuksiin esimerkiksi lastensuojelutyössä tai perhetyössä. Lattiakuvamenetelmästä ja sen käytöstä voisi saada myös hyvän tutkimusaiheen paneutumalla esimerkiksi menetelmän pedagogiikkaan ja symbolididaktiikkaan lapsen kehityksen, oppimisen ja uskontokasvatuksen näkökulmasta.

Olen tyytyväinen opinnäytetyöni aiheen valintaan ja omaan työskentelyyni. Innostuin itse lattiakuvamenetelmästä tekemäni opinnäytteen myötä ja ajattelin alkaa käyttää sitä aktiivisesti oman seurakunnan pyhäkoulutoiminnassa. Opin paljon lattiakuvista ja niiden käytöstä sekä teorian opiskelun että käytännön toteutusten myötä. Iloitsin erityisesti kuultuani, että tuottamani materiaali on St Mårtensin päiväkodissa jo otettu käyttöön ja luomiskertomusta on käsitelty lattiakuvamenetelmän avulla.

11 LÄHTEET

Ahtiainen, Anita 2011. Maja. Pyhäkoulunohjaajan peruskurssi. Lasten Keskus: Helsinki.

Alopaeus-Karhunen, Pirkko & Wennermark, Pirjo-Liisa 2004. Evankelisluterilaisen kirkon lapsityön historiaa. Teoksessa Lapsityön käsikirja. Toim. Heinonen, Leena; Luodeslampi, Juha & Salmensaari, Leena. Kirjapaja Oy: Jyväskylä.

Dunderfelt, Tony 1997. Elämänkaaripsykologia. WSOY: Porvoo

Halme, Lasse 2008. Uskonto ja kasvatus vuorovaikutuksena. LK-kirjat: Helsinki.

Kangasmaa, Tiina; Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi 2008. Lapsen uskonnollinen kehitys. Teoksessa Lapsen kaltainen. Uskonnolliskatsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten keskus.

Kinnunen, Saara 2011. Lapsen usko. Miten tukea lapsen hengellistä kasvua? Uusi Tie: Helsinki.

Kirkkohallitus 2004. Jumala on. Elämä on nyt. Rakkaus liikuttaa. Suomen evankelisluterilaisen kirkon lapsi- ja nuorisotyön missio ja visio sekä strategia 2010. Viitattu 26.1.2013. http://www.evlsk.fi/files/39/lapsi_ja_nuorisotyon_strategia04.pdf

Kirkkohallitus 2008. Lapsi on osallinen. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelma. Viitattu 27.1.2013. http://www.evlsk.fi/files/346/Varhaiskasvkehittamisen_asiakirja.pdf

Kokkonen, Jarmo 2008. Uskonnollisuus ja hengellisyys lapsen maailmassa. Teoksessa Lapsen kaltainen. Uskonnolliskatsomuksellinen orientaatio varhaiskasvatuksessa. Toim. Kangasmaa, Tiina; Petäjä, Heljä & Vuorelma, Päivi. Helsinki: Lasten keskus.

Kulonen, Pia. Henkilökohtainen tiedonanto, 31.3.2012.

Kyrkofullmäktige, 2009. Mariehamns församling. Verksamhets- och ekonomiplan 2010-2012.

Laurila, Aleksis; Sormunen, Heidi & Vuoria, Eeva, 2012. Pieni pala pyhää : Materiaali osallistavaan uskontokasvatukseen. Viitattu 14.1.2013. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

<https://publications.theseus.fi/handle/10024/39440>

Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. Mitä on kristillinen kasvatust? Teoksessa Johdatus Kristilliseen kasvatukseen. Toim. Jouko Porkka. LK-kirjat: Helsinki.

Mäkinen, Aulikki 2007. Lattiakuvat. Lasten Keskus Oy: Helsinki.

Mäkinen, Aulikki 2008. Lattiakuvat - käytännön uskonnonpedagogiikkaa. Teoksessa Johdatus Kristilliseen kasvatukseen. Toim. Jouko Porkka. LK-kirjat: Helsinki.

Mäkinen, Aulikki 2009. Lattiakuvat 2. Lasten Keskus Oy: Helsinki.

Mäkinen, Aulikki 2011. Lattiakuvat 3 -nuorille ja aikuisille. Lasten Keskus Oy: Helsinki.

Nurmi, Jari-Erik ym. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Porvoo. Helsinki; WSOY.

Ojell, Raija, 2008. Lapsi on osallinen. Herätteitä kirkon varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin, 2. Osa. Viitattu 12.1.2013. http://www.evl-slk.fi/kirkon_varhaiskasvatus/vake/heratteita_vakeen_osa_2

Ojell, Raija, 2009. Kirkon varhaiskasvatus ja lapsi- ja perhetyö. Herätteitä kirkon varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin, 9. Osa. Viitattu 12.1.2013. http://www.evl-slk.fi/kirkon_varhaiskasvatus/vake/heratteita_vakeen_osa_9

- Petäjä, Heljä 2008. Varhaiskasvatuksen uskontokasvatus. Teoksessa Johdatus Kristilliseen kasvatukseen. Toim. Jouko Porkka. LK-kirjat: Helsinki.
- Raamattu. Yleisen kirkolliskokouksen vuonna 1933 käytäntöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Räsänen, Antti 2008. Kristillinen kasvatus teoriassa ja käytännössä. Teoksessa Johdatus Kristilliseen kasvatukseen. Toim. Jouko Porkka. LK-kirjat: Helsinki.
- Sandvik de Muller, Britt-Marie. Henkilökohtainen tiedonanto, 16.10.2011.
- Seppälä, Jarkko 1988. Opettava ja kasvattava kirkko. Yliopistopaino: Helsinki.
- Stakes 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 26.1.2013.
<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>
- Vähätalo, Kaarina 2012. Uskontokasvatus osaksi Viherkodon päiväkodin arkea. Viitattu 14.1.2013. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
<https://publications.theseus.fi/handle/10024/41483>

LIITTEET

LIITE 1: Skapelse golvbild (Luomis-teeman lattiakuva)

Material: Stearinljus, tändstickor, Bibel, triangel, tyger av olika färg: brun, turkos, mörkblå och ljusblå, dekoreringsmaterial: stenar, snäckor, stjärnor, molnvadd och djur, övrigt: jord, vindruvor, CD-spelare med lugn musik och en stor tygbit.

Sång: Här är jag och där är du

Inledning: Idag pratar vi om hur världen blev till. Gud skapade världen med sitt ord på sex dagar. Bibeln är Guds ord. (Bibeln skickas runt och sätts i mitten)

Först blundar vi och föreställer oss världen före skapelsen. Det är mörkt, tomt och tyst. (triangel)

Gud sade, varde ljus. På första dagen skapade Gud ljuset och det var bra (ljuset tänds)
(triangel)

På andra dagen skapade Gud världen. Vilken form har världen som vi lever i? (brunt tyg sätts runt bibeln och ljuset)

(triangel)

På den tredje dagen skapade Gud jorden (en skål med jord skickas runt och alla kan lukta på det) och havet (dekoreras) samt växter och fruktträd (vindruvor smakas)

(triangel)

På fjärde dagen skapade Gud solen, månen och stjärnorna (de blåa tygen sätts på golvet och dekoreras med molnen och stjärnorna)

(triangel)

På den femte och sjätte dagen skapade Gud alla djur (jorden dekoreras med djur) (vi leker olika djur: fisk, fågel och häst)

På den sjätte dagen skapade Gud också människan. Människan skapade Gud till sin egen avbild. Vi är alla skapade av Gud. Vi är alla olika och Gud tycker om oss precis sådana vi är. Nu ska vi titta på hur fint vi är skapade. Vi har massor av olika kroppsdelar. (vi sjunger och leker: huvud, axlar, knä och tå)

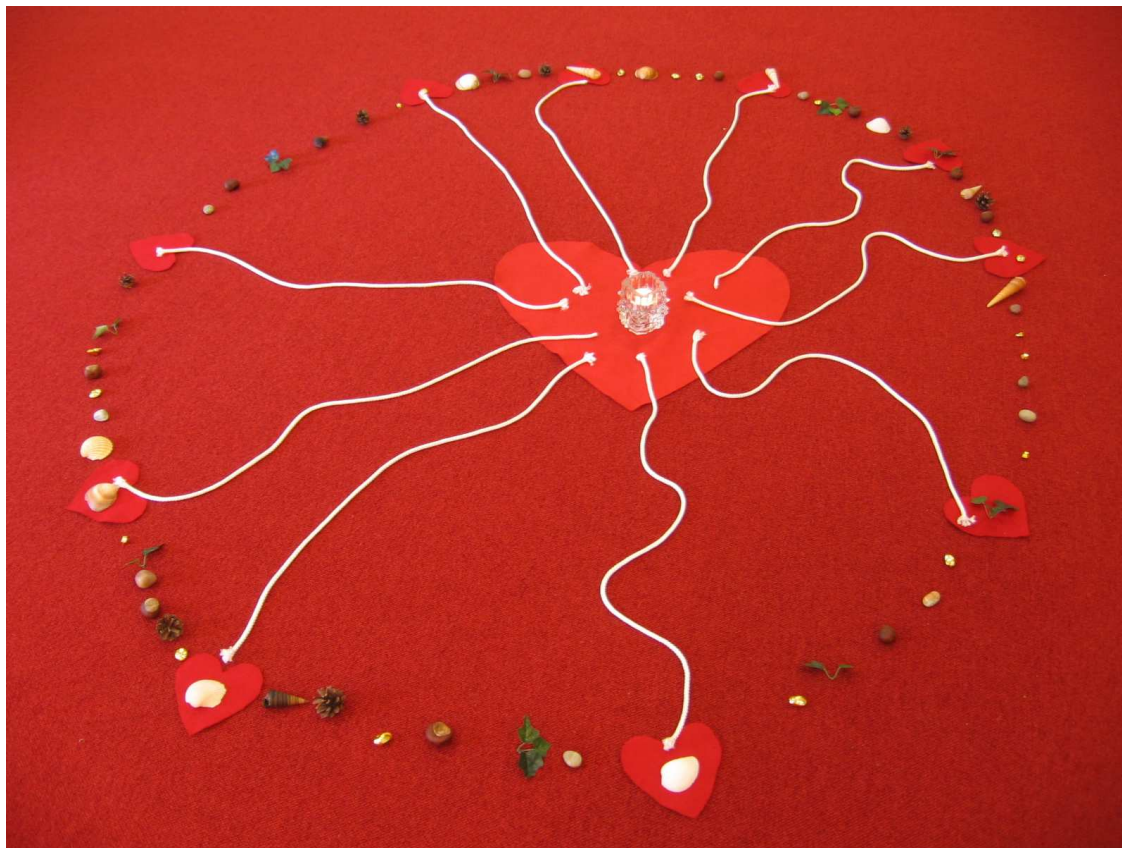
(triangel)

På den sjunde dagen vilade Gud efter allt han hade gjort och nu kan vi också vila en stund. (barnen lägger sig på ryggen, musiken sätts på och vi viftar barnen med en stor tygbit)

Vi sätter oss och tackar Gud för skapelsen. Vad vill du tacka Gud för idag?

LIITE 2: Vänskap golvbild (Ystävyys-teeman lattiakuva)

Material: Ett stort hjärta av rött tyg, små hjärtan, stearinljus, tändstickor, vita snörstumpar samt dekorationsmaterial så som stenar, blommor, tallkottar mm.

Sång: Här är jag och där är du

Inledning: Idag pratar vi om vänskap. Här har jag ett stort hjärta. Vet någon vad ett hjärta kan symbolisera? – Kärlek. Gud är kärlek. Gud i sin stora kärlek sände sin son, Jesus till världen för var och en av oss. (Det stora hjärtat skickas runt och sätts i mitten)
När Jesus kom sade han: Jag är världens ljus, den som följer mig vandrar inte i mörkret utan han har livets ljus. (Ljuset tänds och sätts på hjärtat)

Nu får alla hämta ett hjärta åt sig och dekorera det med någonting som visar att det är ditt. (alla tar ett litet hjärta och sätter det framför sig)

Gud vill vara vår vän och genom Jesus byggde han vägen till var och en. Jesus är vägen till Gud. (alla tar en bit av snöre och sätter den mellan sitt eget hjärta och Guds hjärta)

Gud har skapat oss människor att leva med varandra och vara vänner. Ingen klarar sig ensam utan vi behöver varandra. Nu kan alla ta lite material och bygga en stig till den som sitter på högra sidan. (alla bygger en stig från sitt eget hjärta till den personens hjärta som sitter till höger)

Sång: Vi är vänner du och jag

Ibland kan det hända att vänskapen bryts. Då vill du kanske inte vara vän med mig längre. Kanske har jag sagt eller gjort någonting dumt. Då blir man sårad eller arg och vill inte längre leka med den som har sårat en. (Jag tar bort stigen mellan mitt hjärta och ett hjärta bredvid mig)

Hur kan vi bli vänner igen? – Ja, genom att be om förlåtelse. (Jag bygger stigen igen)

Vi kan bryta vår vänskap med Gud också. Vi säger: Jag behöver inte dig, jag klarar mig utan dig eller att jag tror inte ens på dig. (snöret tas bort från vår sida)

Men Gud vill alltid vara vår vän. Han bryter aldrig gemenskapen med oss.

Hur kan vi bli vänner med Gud igen? –Samma sak. Vi kan be om förlåtelse och när vi ber så förlåter han oss alltid. Genom bön kan vi ha gemenskap med Gud. (Snöret sätts tillbaka)

Nu skickar jag vidare ljuset (från mitten) och säger till dig att Jesus är din vän. Ni kan säga samma sak när ni ger ljuset vidare. (Ljuset skickas runt i ringen)

Sång och dans: Vill du bli min lekkamrat?

Vi står i ringen, tar varandra i händerna och ber en liten bön: Tack Jesus att du är vår vän och att du hjälper oss att vara vänner med varandra. Amen.

LIITE 3: Bedömningsblankett om golvbildstunden för vuxna

(Palautekyselylomake lattiakuvatuokioon osallistuneille aikuisille)

Golvbilder (Lattiakuvat)

- Var golvbildsmetoden bekant för dig från förut? (Oliko lattiakuvamenetelmä sinulle ennestään tuttu?)
- Fick du en klar och omfattande bild av metoden? (Saitko selkeän ja kattavan kuvan metodista?)
- Hur ansåg du att metoden fungerade? (Kuinka menetelmä mielestäsi toimi?)

Golvbildstunden (Lattiakuvatuokio)

- Hur lyckad var stunden enligt dig? (Kuinka onnistunut tuokio mielestäsi oli?)
- Vad var dess centrala budskap? (Mikä oli tuokion keskeinen sanoma?)
- Vilka saker var bra och vad kan man utveckla? (Mikä oli hyvää ja missä olisi kehittämisen varaa?)

Ledarens arbetssätt (Ohjaajan työskentely)

- Kunde ledaren ta kontroll över gruppen? (Kykenikö ohjaaja ottamaan kontrollin lapsiryhmässä?)
- Var ledaren själv ivrig och motiverad? (Oliko ohjaaja itse innostunut ja motivoitunut?)
- Uppmärksammade ledaren varenda barn i gruppen? (Huomioiko ohjaaja kaikkia ryhmän lapsia?)

Observation av barnen (Lasten havainnointi)

- Var barnen uppmärksamma och koncentrerade under hela leken? (Olivatko lapset keskittyneitä koko työskentelyn ajan?)
- Deltog alla barn jämlikt i leken? (Osallistuivatko kaikki lapset työskentelyyn tasapuolisesti?)
- Tror du att barnen lärde sig någonting och trivdes? (Luuletko, että lapset oppivat jotakin ja viihtyivät?)

Övrigt (Yleistä)

-Några ord om stundens längd, plats, material, tema, belysning o.s.v.? (Muutama sana tuokion pituudesta, paikasta, materiaalista, teemasta, valaistuksesta ym.?)

-Blev du inspirerad av metoden? Kan du tänka dig att använda den själv? (Innostuitko sinä lattiakuvamenetelmästä ja voisitko ajatella käyttäväsi sitä tulevaisuudessa?)

-Vad annat vill du nämna? (Mitä muuta haluat mainita?)

LIITE 4: Bedömningsblankett om golvbildstunden för barn

(Palautekyselylomake lattiakuvatuokioon osallistuneille lapsille)

Namn (Nimi)

Ålder (Ikä)

-Vad gjorde ni? (Mitä teitte?)

-Vad handlade stunden om? (Mikä oli tuokion aihe?)

-Vad tyckte du om stunden? (Mitä pidit tuokiosta?)

-Vad var roligt? (Mikä oli mukavaa?)

-Var det något som du inte tyckte om? (Oliko jotain, mistä et pitänyt?)

Rita en bild om vad du kommer ihåg. (Piirrä kuva siitä, mitä muistat.)

LIITE 5: Lasten piirustukset

LIITE 6: Lattiakuvien käyttäjän haastattelulomake

Pvm.

Nimi

Ikä

Ammatti

Miten innostuit lattiakuvamenetelmästä?

Käytätkö valmiita kertomuksia vai sovellatko ja luotko omia kertomuksia?

Miksi ja mistä pidät kyseisessä menetelmässä? Menetelmän vahvuudet ja heikkoudet?

Kuinka kauan kukin tuokio kestää?

Jaksavatko lapset keskittyä?

Noudatatko tuokioiden pitämisessä aina samaa kaavaa? Millaista?

Oletko pitänyt tuokioita erilaisille lapsiryhmille ja erilaisissa tilanteissa? Mikä oli ryhmän koko, lasten ikä, tilanne yms.? Miten menetelmä toimi kokeilemissasi erilaisissa ryhmissä?

Millaista vuorovaikutus on ollut lasten kanssa tuokioiden aikana? Miten lapset voivat vaikuttaa ja osallistua tuokioiden kulkuun?

Miten tuokioiden purku on tapahtunut?

Oletko kerännyt lapsilta palautetta tuokioista? Miten? Millaista se on ollut?

Olisiko sinulla ehdotuksia palautteen keruuta varten?

Millaisia vinkkejä antaisit lattiakuvatuokioiden pitämisestä?